

ozrè, ugleda zelenega možá, ki hití za dečkom. Oče mu skoči na pomoč, in oba ga primeta za roke. Dolgo se pulita zánj, a nobeden ne more premagati svojega nasprotnika. Na meji leží sekirica. Oče jo pobere in odseka povodniku roko, s katero drží otroka. Zelenec skoči sicer brez nje v virje, ali oče se čudno prestraši, zakaj tuja roka se ne dá odpraviti od dečkove. Vse so poskušali, povsod popraševali, ali vse zamán. Stara ženica, ki je prišla v vás, nasvetovala je to-le: »Dobite iz istega virja žabjega drača in namažite roko nizdolu.« To je pomagalo. —

Nekdo, ki je drugim ljudém rad očitoval babjeverstvo, hotel se je sam prepričati, ali virje res nima dnà. Vzel je dolgo vrstico, privezal ob konci kamen in jo izpustil v vódo. Ali hitro se oglasi nekdo iz globine: »Ne méri ti mène, če ne bodem jaz tebe!« Trikrat se je ponovil zamolkli glas, in povodnik je imel mir. Zatorej še dandanes ugibljejo, koliko zvonikov bi se vender skrilo v tej mlakuži, ako bi postavili zvonik na zvonik.

Književna poročila.

X.

Leonhard Masing, Zur Laut- und Akzentlehre der macedoslavischen Dialekte. Ein Beitrag zur Kritik derselben. SPbg. 1891. 8°. 146.

V novejšem času je Macedonija »ein viel umworbenes Land«. Bolgari in Srbi jo zahtevajo záse jednako vztrajno in goreče ter se trudijo dokazati svoje aspiracije tudi s pomočjo filologije, kakor bi bila znanost odločilna pri reševanju takih politiških vprašanj. Dovòlj je, če vemo o takih razpravah, katere se odlikujejo po temeljitem neznanju v vseh znanstvenih vprašanjih, po gorečem patriotizmu in globokoumni fantaziji, je li pisatelj Bolgar ali Srb, in takoj pozvemo tudi rezultat »znanstvenega« preiskovanja in domišljevanja. Masingova knjiga sevèda ne pripada razpravam omenjene vrste, to je skoz in skoz znanstvena razprava, kjer so odločilni samó znanstveni razlogi. V prvi in večji polovici knjige razpravlja pisatelj obširno in temeljito o glasovih, kateri se so razvili na macedonskih tleh iz starih skupin *tj* in *dj*. Druga in po mojem mnenju tudi važnejša polovica nas poučuje kratko o nekaterih posebnostih naglasa v macedonskih narečjih, tedaj o predmetu, o katerem do sedaj nismo vedeli skoraj nič.

Gledé na reflekse starih *tj* in *dj* v macedonskih narečjih je prišel Masing po obširnem razmatrovanji do rezultata, da macedonska glasova *k'* in *g'* nista jednaka srbskima *č* in *dj*. Pričakovali bi bili od pisateja, kateri nam je pred leti podal takó izvrstno razpravo o muzikalni stráni srbohrvaškega naglasa na podlagi svojih opazovanj, da bode določeval kvaliteto in kakovost macedonskih glasov *k'* in *g'* na podlagi svojih opazovanj. Tega pa ni storil, in to je, da povém kar naravnost, velik nedostatek pri njegovi knjigi. Oziral se je pri določevanju fiziološke veljave macedonskih *k'* in *g'* samó na poročila raznih pisateljev in skušal združiti ta poročila, katera si mnogokrat popolnoma nasprotujejo. Priznavati sicer moramo, da je pri tem uporabil malone vse, kar se je pisalo o tem, vendar je prezrl nekaj razpravic, takó n. pr. Drinovo obširno recenzijo (Něskolko slovъ obъ jazykě, narodnyhъ pěsnjahъ i obyčajahъ debrskihъ slavjanъ) knjige Jastrebova in sósebno Kočubinskega knjigo »K voprosu o vzaimnyhъ otnošenijahъ slavjan. narěčij«, kjer se obširno razpravlja baš o istem predmetu, namreč o odnosaji macedonskih *k'* in *g'* in srbskih glasov *č* in *dj*. Pri teh glasovih bi bilo tembolj potrebno osebno opazovati izgovor, ker sta dva takó izvrstna poznavatelja srbskega jezika, kakor Vuk in Novaković, baš nasprotnega mnenja o teh macedonskih glasovih. Prvi je izrecno omenil že pred 60 leti, da se macedonska *k'* in *g'* ne izgovarjata jednako srbskima *č* in *dj*, Novaković pa trdi, da je v prilepskem narečji slišal v teh slučajih vedno iste glasove, kakor sta srbska, in dostavlja, da je baš še posebno pazil na izgovor teh soglasnikov. Ne čudili bi se, ako bi tujca, katera ne poznata dobro srbskih glasov *č* in *dj*, izrekla takó različne nazore, toda drugo je, če se dva takó izvrstna poznavatelja srbsčine v tem ne strinjata. Imel sem priliko, da opazujem pri dveh Macedoncih izgovor omenjenih soglasnikov, in reči moram, da sem navadno slišal jako mehak *k'*, časih je bilo celó težko razločevati, je li ta glas jako palatalen *k*, ali je pa že močno mehak *č'*; navadno je bil isti glas, kakor ga slišimo v nekaterih slovenskih narečjih za sekundaren *tj* n. pr. *semterk'e*, *k'eden*, *trek'i*. V nekaterih skupinah sem pa slišal jako mehak *č* n. pr. *nok'*, toda *nočno*. — Tudi Masingova razprava še ni popolnoma rešila tega vprašanja, dasi rad priznavam, da se govori v mnogih macedonskih narečjih večinoma *k'* in *g'* in ne srbski *č*, *dj*; o tem pač ni dvojiti. Treba bode še natančnega opazovanja na dotičnem kraju samem. Jaz tudi o tem nisem prepričan, da gledé na izgovor teh soglasnikov ni razlike med raznimi macedonskimi narečji; pisatelj govori o macedonskih narečjih, kakor bi to bila dialektiško jednotna skupina, in vendar vemo že sedaj, da je v obsegu stare Mačedonije več dovólj različnih narečij, različnih v fonetiškem in tudi nekoliko v formalnem oziru.

Želeli bi, da bi bil pisatelj nekoliko več omenil o ónih slučajih, kjer se je *k'* razvil iz sekundarnega *tj* n. pr. *trek'o*, in tudi o ónih narečjih, kjer se izgovarja vsak *k*, *g* pred sledečim mehkim samoglasnikom mehko, n. pr. v kukuškem narečji se govori celó *og'in*. Mimo *k'*, *g'* nahajamo v macedonskih narečjih tudi *č*, *ž*, *š*, *šč*, *ždž*, kot korespondente iztočnobolgarskih *št*, *žd*. O teh je pisatelj silno malobeseden. Te glasove je najti v različnih macedonskih narečjih, toda skoraj povsod so omejeni samó na nekatere besede in gramatiške oblike; takó se sliši v serskem narečji *noši* (nošti), če ni tukaj samó *t* izginil — mimo navadnega *k'* in v obridsko-stružkem govoru *goréšči*, *nevraščala*, blizu Debre *vraščaše*. Pisatelj se na te glasove ni kaj oziral, ker je njih središče izven Macedonije. Dokler ne vemo o zgodovinskem razvitku macedonskega *k'* in *g'* več nego sedaj, treba se je vestno ozirati na vse óne glasove, katere nahajamo mimo njih m. *tj* in *dj*. Na str. 70. je poskusil pisatelj pojasniti te glasove v macedonskih narečjih, pišoč: »Wo der bulgarische Charakter dieser letzteren einem Zweifel unterläge, kann nur noch an die Einwirkung der slavischen Kirchensprache gedacht werden. Für die Thätigkeit beider Quellen, der Kirchensprache wie der bulgarischen Volkssprache, auf macedonischem Boden — liefert die Geschichte Macedoniens ausreichende Belege.« Tedaj *št*, *žd*, *šč* etc. so zabredla v macedonska narečja po vplivu bolgarskega ali pa cerkvenega jezika. Jaz sicer nečem trditi, da ni bil cerkveni jezik brez vsega vpliva na domači govor, saj se nekateri pojavi v ruščini tudi razlagajo takó, toda če si ogledamo le površno óne besede, v katerih so ti glasovi v macedonskih narečjih, zapazimo takoj, da je med njimi mnogo besed vsakdanjega življenja, besed, brez katerih nikakor ni mogoče izhajati in katere gotovo nimajo književnega lica.

Po pisateljevem mnenju je nekaka vez med macedonskima *k'* in *g'* in čakavskima *č* in *dj*; naglaša celó, da utegnejo biti macedonska narečja s čakavskimi v historiški zvezi, da so nekđaj macedonska narečja bila v óžji zvezi s čakavskimi in zapadno slovenskimi, dà, on to macedonsko-čakavsko dialektiško ligo stavlja celó v nasprotje s srbohrvaščino, zakaj on piše: »Dieser Zusammenhang musste einerseits durch den von Norden hereindringenden kroatisch-serbischen Keil, anderseits durch die nördliche Ausbreitung der Albanesen zerschnitten oder noch weiter auseinandergerissen werden.« Vse to trdi samó radi tega, ker misli, da v izgovoru macedonskega *k'* in *g'* in čakavskega *č* in *dj* ni nobene razlike, ali da je vsaj samó minimalna. On pravi, če je tukaj sploh kaka razlika, to je samó ta, da je artikulacija macedonskih glasov dalje zadaj, nego pri čakavskih glasovih. V tem pa baš tičí razlika med palatalnim *k'* in mehkim čakavskim *č* — *č*! To se nikakor ne smé trditi, da je čakavski *č* isti glas kakor macedonski *k'*, med

obema je dovolj razlike celo za slabo uho. Prezrl je pa pisatelj, da se č tudi v čakavskih narečjih ne govori povsod jednako, da se v južnih pokrajinah že mnogo bolj bliža, rekel bi, hercegovskemu izgovoru, da tedaj v tem slučaju ni jedinstvi med vsemi čakavskimi narečji. Kakó mi hoče pisatelj s svojo hipotezo to pojasniti, da se ravno v ónih krajih srbohrvaškega govora, kateri je najbliže Macedoniji, govori takov č, o katerem tudi on ne misli, da je isti glas kakor macedonski k'? Na to mi morda odgovori, da takó daleč ni nikoli sezala čakavščina, toda priznati moramo, da je čakavski izgovor č nekdanj sezal mnogo dalje na jug nego danes; priznati moramo tudi, da je dubrovniški govor v stari dóbi imel precěj čakavskih znakov in da med čakavskimi in štokavskimi narečji ni nobenega skoka, da jedno prehaja polagoma v drugo. Če pa ni sezal ta izgovor takó daleč na srbski jug, tedaj tudi ni genetiške zveze z macedonskimi narečji.

Če bi se res dalo dognati, kar se Masingu ne dozdeva nemogoče, da so Čakavci v sedanje kraje prišli s severa šele nekoliko pozneje, to bi nikakor ne podpiralo pisateljeve teorije o sorodnosti macedonskih in čakavskih narečij, nego porazilo bi jo popolnoma. Pisatelj menda vendar neče trditi, da so se Slovani v Macedoniji naselili šele pozneje in to iz severa. Jaz ne najdem v čakavskem narečji nobenih dialektičkih črt in posebnosti, po katerih bi bila upravičena trditev, da nekdanji Čakavci niso pripadali srbohrvaškemu plemenu, nego da so bili v ožji jezikovni sorodnosti z macedonskimi Slovani nego s srbohrvaškimi sosedi. Vse one jezikovne posebnosti, katere je sestavil Rački v Arkivu IV. str. 254. in 255., ne dokazujejo tega. Mnogo verjetneje se mi pa dozdeva mnenje, da so se Čakavci v sedanje pokrajine naselili prej, nego se navadno misli, da so zasedli sedanje pokrajine že skupno z Avari. Samo razloga ne najdem, zakaj bi se to trdilo samo o Čakavcih; meni se vidi, da Srbi in Hrvati niso prišli šele v prvi polovici VII. stoletja v sedanja bivališča, kakor to poroča Porphirogeneta, nego da so bila srbohrvaška plemena že med onimi Slovani, o katerih navalih na balkanski polotok poročata Jornandes in Prokop.

Tudi s tem se nikakor ne moremo strinjati, kar uči Masing o sorodnosti jugoslovanskih jezikov na str. 105: »Wenn es richtig ist, dass die österreichischen Slovenen mit den Bulgaren so nahe verwandt sind, wie Miklos. lehrt, beide also Glieder des einen slovenischen Stammes sind, so zerfiel die Sprache dieses Stammes seit Alters in zwei Hauptabtheilungen, in deren einer, der nordöstlichen, die alten Lautgruppen *tj* und *dj* durch *št* resp. *žd* ersetzt wurden, während in der anderen, der südwestlichen, die genannten Gruppen andere Entwicklungswege einschlugen.« Ne oziraje se na to, da taka klasifikacija jezikov, katera se opira jednostransko samo na jeden znak, nima znanstvene podlage, ne smemo prezreti, da severoiztočni skupini

ne odgovarja jedna skupina, nego najmenj dve; v jedni je refleks ónih *tj* in *dj* glas *č*, *j*, v drugi pa *č'* in *j'* (*dj*). Če se vprašamo, kaj je privedlo pisatelja do tega, da je spravil tudi slovenščino v nekako ožjo zvezo z macedonskimi narečji gledé na *k'* in *g'*, reči moramo, da jedino grafika brižinskih spomenikov. Pravim grafika in ne jezik brižinskih spomenikov, zakaj da bi se *k* v *čoku* etc. res bil izgovarjal kakor *k'*, to še ni dokazano in se tudi ne bode dalo dokazati. Takisto upravičeno bi smeli trditi, da je tudi starosrbščina imela glasove *k'* in *g'*, ker nahajamo v starih cirilskih listinah mnogokrat *kь* in *gь* in celó *k* in *g*, kjer se govori danes jedino *č* in *dj*. Da, pisatelj celó misli, da se je v omenjenih slučajih v jeziku brižinskih spomenikov ta *k* morda trdo izgovarjal — on pač veruje slepo nepopolni grafiki teh spomenikov.

Mnogo zadovoljnejši smo pa z ónimi poglavji, kjer nam pojasnjuje pisatelj naglas v macedonskih narečjih. Njega zasluga je, da nam je odkril pravilo v naglasu nekaterih macedonskih narečij. Ta zasluga mu tudi ostane, če se morda tudi njegova razlaga macedonskega naglaševanja ne vzprejme. Sploh je jako težko razlagati take pojave, dokler ni več gradiva nabranega za naglaševanje iz omenjenih pokrajin. Po Masingu se delé macedonska narečja gledé na naglas v dve skupini, v zapadno in iztočno. V zapadni skupini je zopet opaziti razliko med narečji severozapadnimi in jugozapadnimi. Masing nas je opozoril, da stoji v severozapadnih narečjih naglas v dvozložnih besedah vedno na predzadnjem, v večzložnih pa na tretjem zlogu. To pravilo je opazil pri govoru dveh Macedoncev in ga našel tudi v nekaterih tekstih, kjer je zaznamovan naglas. To pravilo lahko zdaj potrdimo iz ónih pesmij, katere je Šapkarev objavil v svojem »Sborniku otъ bolgarski narodni umotvorenija«. Knjiga I, zv. 1. in 2. Z Masingovim opazovanjem se strinja tudi to, kar poroča Šapkarev v svojem zborniku v uvodu str. 19., kjer pravi, da se gledé na naglas delé macedonska narečja v dve glavni skupini; na vsi zapadni strani stoji naglas kolikor mogoče oddaljeno od zadnjega zloga, v ostalih narečjih je pa naglas na predzadnjem zlogu in v nekaterih slučajih celó na zadnjem zlogu. Iztočna macedonska narečja se bržkone v naglaševanju bližajo že bolj pravim bolgarskim narečjem. Čudim se pa, da pisatelj, kateri je pri srbohrvaškem naglasu takó natančno in podrobno razločeval najmanjše nianse, ničesar ni omenil o kvantiteti zlogov v macedonskih narečjih in da molči popolnoma o tem, koliko različnih naglasov je v teh narečjih. V mnogih macedonskih narečjih ni samó kratkega naglasa $\grave{}$, nego v gotovih slučajih nahajamo tudi dolgi naglas $\acute{}$, večinoma v zlogih, kateri so nastali po kontrakciji. Tudi kratek naglas ni vedno padajoč, nego v nekaterih slučajih je slišati naglas, kateri se bliža mnogo bolj srbskemu $\grave{}$ nego srbskemu $\acute{}$. Trditi smemo tedaj, da imajo tudi mace-

donska narečja dolge zloge in tudi muzikaličen naglas, in tedaj je krivo, če uči Masing (str. 131.) o macedonskem govoru, da ne pozna nobenih razlik v kvantiteti.

S pisateljevim nazorom, da je omenjeni naglas v severozapadni skupini nastal po vplivu starega romanskega elementa, da so tedaj naglas iztočnoromanskega narečja prijeli novodošli Slovani macedonski, ne moremo se strinjati, zakaj baš v teh severnih pokrajinah izvestno romanski element ni bil nikoli takó silen kakor v bolj južnih in iztočnih pokrajinah, in vendar celó tam ne opažamo nobenega tujega vpliva v bolgarskem naglasu. Ta nekako nepremični naglas, nagibajoč proti početku besede, razvil se je na domačih tleh; tedaj vidimo v teh narečjih tudi pri naglasu isto, kar se dá opazovati tudi pri glasoslovji in oblikah, da se namreč ta narečja nekako bližajo srbohrvaškemu govoru. To bi smeli že sklepati po geografiškem položaji, ta narečja so že blizu srbohrvaške zemlje in imajo tedaj tudi že nekaj črt, katere spominjajo na srbohrvaščino, če jih tudi po vsem značaji smemo prištevati še bolgarskemu jeziku. — Upajmo, da dadó lepe Masingove opazke o naglasu macedonskem povod, da se prične znanstveno preiskovati tudi naglas macedonskih govorov, zakaj tudi to bode mogočen faktor pri znanstveni klasifikaciji jugoslovanskih jezikov in narečij. *V. Oblak.*

XI.

M. Murko, Zur Erklärung einiger grammatischer Formen im Neuslovenischen. (Separatni odtisek iz Fagicevega Archiva für slav. Philol. XIV, str. 89.—115.) 1891, 8º.

V petih poglavjih pojasnjuje in razlaga pisatelj nekatere slovanske oblike in se pri tem vestno ozira na jednake tvorbe v ostalih slovanskih jezikih. Pri razlaganji hodi nekolikokrat tudi nova pota; sósebno je treba omeniti, da je pri razlagi enklitiških oblik opozoril na princip ritma v jeziku, na kar se je do sedaj oziralo le malo ali skoraj nič. Zasluga pisateljeva je, da nas je opozoril na nekatere posebnosti, katere smo malone vedno prezirali; takó je sestavil v četrtem poglavji lepo število primerov, v katerih je pronominalna oblika *ga* samó partikula brez posebnega pomena, n. pr. *vekše od eti druge zapovedi nega*, in je sedaj dopolnil Miklosicha Vgl. Gramm. IV², 358. Kadar bode iz različnih slovenskih narečij zbranih mnogo takih primerov, bode šele mogoče povoljno pojasniti s sintaktiškega stališča ta pojav, oziraje se na sorodne slučaje v drugih slovanskih jezikov.

V prvem poglavji govori pisatelj o dat. loc. sgl. *jěj, jī*. Po pravici se upira Murko razlagi Miklošičevi, kateri uči, da se v tvorbi tega sklona slovenski zapad in iztok razločujeta, da se na zapadu tvori ta sklon od